

Sitrep Irak
NR.2, 28/05/03
Stand van zaken 12.00 uur

Dit sitrep is opgesteld ingevolge het besluit van de MP gedateerd 1 mei 2003, dat de Nederlandse regering geïnformeerd dient te zijn omtrent te verwachten ontwikkelingen op politiek, territoriaal, militair en economisch terrein inzake Irak, en is een gezamenlijke productie van AIVD, MIVD en Buitenlandse Zaken. Het sitrep is bedoeld ter informatie voor de betrokken bewindslieden en zal tweewekelijks worden uitgebracht. Indien noodzakelijk zal de frequentie worden aangepast.

I Politieke en militaire ontwikkelingen:

A. VN Resolutie

De internationale discussie over Irak spitste zich de laatste weken toe op de onderhandelingen over de ontwerp Veiligheidsraadresolutie die door de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Spanje werd gecirculeerd. Deze onderhandelingsfase werd gekenmerkt door een constructieve houding van alle betrokkenen en het besef dat verdere internationale verdeeldheid niet zou bijdragen aan het welzijn van de Iraakse bevolking en de wederopbouw van Irak. Nederland heeft zich tijdens deze onderhandelingsfase ingezet voor een centrale rol van de Verenigde Naties bij de wederopbouw van Irak en een VN-afzegening voor een internationale stabilisatiemacht.

Op 22 mei jl. werd de resolutie in stemming gebracht en unaniem aangenomen als resolutie 1483. In de resolutie worden de bijzondere bevoegdheden, verantwoordelijkheden en verplichtingen van de bezettingsmachten (VS en VK, die omschreven worden als 'de Autoriteit') erkend. De Autoriteit wordt opgeroepen het welzijn van het Iraakse volk te bevorderen door effectief bestuur van het grondgebied, in het bijzonder door herstel van veiligheid en stabiliteit en het scheppen van voorwaarden waardoor het Iraakse volk in vrijheid de eigen politieke toekomst kan bepalen. Hiertoe zal een Interim Iraqi Administration (IIA) worden opgericht, die in samenwerking met de Autoriteit en de VN de weg vrij moet maken voor een nieuw representatief Iraaks bestuur.

De resolutie verzoekt de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, Kofi Annan, een Speciale Vertegenwoordiger voor Irak te benoemen. De SGVN heeft op 24 mei j.l. de Braziliaan Sergio Vieira de Mello, die eerder betrokken was bij de wederopbouw van Kosovo en Oost-Timor, als Speciale Vertegenwoordiger voor Irak benoemd. Hij blijft tegelijkertijd zijn huidige functie als Hoge Commissaris voor de Mensenrechten vervullen. De benoeming geldt voor vier maanden. De Mello dient in coördinatie met de Autoriteit taken te vervullen op het gebied van onder meer humanitaire hulp, reconstructie, het bevorderen van mensenrechten en justitiële

hervorming. Daarnaast werkt hij mee aan het totstandkomingsproces van een internationaal erkende Iraakse regering. De taken van de Vertegenwoordiger brengen een zwaardere rol van de VN met zich mee dan in de eerder gecirculeerde ontwerp-resolutie was voorzien.

Mede als gevolg van intensieve Nederlandse contacten met leden van de Veiligheidsraad bevat de resolutie bepalingen over (al dan niet militaire) bijdragen van lidstaten aan de stabiliteit en veiligheid in Irak. Zo wordt in de preambule van de resolutie de bereidheid van lidstaten verwelkomd "bij te dragen aan de stabiliteit en veiligheid in Irak door het ter beschikking stellen van personeel, materieel en andere middelen onder de Autoriteit". De resolutie stipuleert dat landen die een dergelijke bijdrage leveren niet worden aangemerkt als bezettende mogendheid. Tevens wordt een beroep gedaan op alle lidstaten en betrokken organisaties om het volk van Irak bij te staan bij de wederopbouw van het land, de hervorming van instanties en het creëren van stabiliteit en veiligheid in overeenstemming met de resolutie. De resolutie gaat overigens niet in op de mensenrechtensituatie in Irak.

Het is positief voor de internationale eensgezindheid ten aanzien van Irak dat resolutie 1483 unaniem is aangenomen. Deze snelle overeenstemming is niet alleen in het belang van het Iraakse volk, maar ook van de geloofwaardigheid van de Veiligheidsraad. Inhoudelijk herkent Nederland in deze resolutie een groot aantal punten waarvoor het zich sterk heeft gemaakt, waaronder het uitgangspunt dat het overgangsbestuur gericht moet zijn op de geleidelijke overdracht aan een representatief Iraaks bestuur en tegelijkertijd op stabilisering van de huidige precare situatie.

B. Internationale politieke ontwikkelingen:

1. Irak

Politiek

Het nieuwe hoofd van het Amerikaanse bestuur in Irak, L. Paul Bremer, heeft de Iraakse politieke partijen meegedeeld dat de overdracht van bestuursstaken aan Iraakse politici zal worden uitgesteld. In dit kader heeft Washington aangekondigd dat de conferentie die een Iraaks interim-bestuur zal kiezen, niet vóór juli wordt gehouden. Aanvankelijk was deze conferentie gepland voor eind mei/begin juni. Bovendien wil de VS de macht van het te vormen interim-bestuur beperken tot een mandaat voor het opstellen van een grondwet, zonder uitgebreide zeggenschap over het dagelijks bestuur van Irak. Kennelijk is de Amerikaanse regering nu tot de conclusie gekomen dat alleen een krachtig Amerikaans interim-bestuur de wederopbouw van Irak ter hand kan nemen. Tevens speelt in Washington de overweging dat te snelle verkiezingen tot een uitslag kunnen leiden die een barrière vormen voor de gewenste hervormingen. De resolutie met betrekking tot de opheffing van de VN-sancties die vorige week werd aangenomen in de Veiligheidsraad, kent de Amerikaanse en Britse bezettingsmacht uitgebreide bevoegdheden toe bij het bestuur van Irak.

De belangrijkste Iraakse politieke partijen hebben gezamenlijk besloten een formeel protest in te dienen tegen het Amerikaanse besluit. Zij zullen vertegenwoordigers

naar Londen en Washington sturen met een verzoek om verkiezingen op korte termijn. De vertegenwoordiger van SCIRI, de voornaamste sjiietische beweging van Irak, pleitte zelfs voor het organiseren van massabetogingen tegen de Amerikaans-Britse militaire bezetting.

Veiligheidssituatie

De veiligheidssituatie in het zuiden van Irak lijkt op dit moment stabiel, zeker vergeleken met die in Bagdad en het centrale deel van het land. Het wegvallen van het centrale en lokale gezag en het zo goed als ontbreken van politie en andere ordehandhavers schept evenwel een klimaat dat potentieel gunstig is voor het ontstaan van lokaal geweld, opleving van criminaliteit en (terroristische) aanslagen. De wijze en het tempo waarin kan worden gezorgd voor het herstel van centraal en lokaal gezag, en met name het herstellen van basisvoorzieningen als water, electriciteit en veiligheid, zullen van grote invloed zijn op de houding van de lokale bevolking ten opzichte van een stabilisatiemacht. Ontevredenheid onder de lokale bevolking over het uitblijven of het trage herstel van dergelijke basisvoorzieningen geeft allerlei groeperingen de mogelijkheid om de bevolking op te zetten tegen de stabilisatiemacht voor hun eigen doeleinden.

L. Paul Bremer heeft de ontmanteling van alle milities van Iraakse politieke partijen bevolen. Dit geldt ook voor de militia van de pro-Amerikaanse Ahmed Chalabi. Chalabi's militia werd onmiddellijk na bekendmaking van Bremers besluit ontwapend door Amerikaanse manschappen. Alle andere groepen moeten al hun wapens vóór juli hebben ingeleverd. Alleen voor de peshmerga-legers van de Koerdische partijen in het noorden, die nauw samenwerkten met de Amerikaanse strijdkrachten bij de verdrijving van Saddam Hoessein, maakt Bremer een uitzondering. Vooral de ontmanteling van de Badr-brigade, de gewapende tak van SCIRI, zou kunnen leiden tot confrontaties met Amerikaanse manschappen.

Op 11 mei 2003 is op de interne website van CENTCOM een opzet voor een nieuw leger van Irak gepresenteerd. Het *New Iraqi Corps* (NIC) of *Quwat al-Difa'a al-Iraqia*¹ moet onder toezicht van Combined Joint Task Force 7 in fases opgebouwd worden. Het gepresenteerde NIC gaat uit van één Legerkorps opgebouwd uit drie divisies met hun hoofdkwartieren in respectievelijk Bagdad, Mosul en Basra. Iedere divisie bestaat uit drie manoeuvre-brigades en een logistieke brigade. Deze bezitten op hun beurt drie manoeuvre-bataljons. In de logistieke brigade zijn een bevoorrading/transport-, een onderhouds- en een geniebataljon ondergebracht. Vanaf 1 juni 2003 zou moeten worden begonnen met de organisatie en bewapening van de eenheden.

De opbouw van het NIC wordt voorzien in een viertal fases:

- voorbereiding
- organiseren en uitrusten van de eenheden
- daadwerkelijke inzet (gezamenlijk met coalitietroepen)
- professionalisering

¹ De letterlijke Engelse vertaling is Iraqi Defense Forces, wat een opvallende overeenkomst heeft met een vergelijkbare organisatie in een ander land in het Midden-Oosten (Israëli Defense Forces).

De status van het plan is op zijn minst onduidelijk en is schijnbaar zonder verdere achtergrondgegevens geplaatst op een website die beschikbaar is voor de Coalitie. Wat ook opvalt is het ontbreken van een visie voor de langere termijn.

Het (ten opzichte van de krijgsmacht onder Saddam Hoessein) vele malen kleinere nieuwe Iraakse leger van ongeveer 40.000 man, is te klein om weerstand te kunnen bieden aan een eventuele aanval door buurlanden als Iran, Syrië of Turkije. Irak zal in deze opzet derhalve, onafhankelijk van de kwaliteit van het personeel en materieel van dat leger, ook de komende jaren afhankelijk blijven van derden voor haar externe veiligheid. Wel zou de voorziene omvang voldoende kunnen zijn voor de bescherming van het nieuwe bewind tegen binnenlandse dreigingen. In elk geval heeft het NIC hoe dan ook behoefte aan modern materieel; de bewapening en training zal daarom door westerse landen moeten geschieden.

De benoeming van militaire commandanten is veelal een politieke zaak en uit de namen van potentiële commandanten kunnen wellicht conclusies worden getrokken over de nieuwe machtsverdeling. Het tijdpad is een mogelijke indicatie. Indien de opbouw op korte termijn gestalte krijgt, en parallel aan een nieuwe politieke structuur, lijken de inspraakmogelijkheden van de vele politieke organisaties beperkt. Het is immers de Coalitie die dan het voortouw neemt. Wanneer met de opbouw gewacht wordt tot na het aantreden van een voorlopig Iraaks bestuur, zal dit meer invloed op de organisatie van het NIC kunnen uitoefenen. Dit resulteert mogelijk in vertragingen. Van betekenis is dat in het eerste geval een nieuwe machtsfactor ontstaat die tamelijk autonoom kan opereren en – op termijn – zelfs kan rivaliseren met het politieke bestuur.

Het NIC kan een positieve bijdrage leveren aan de opbouw van het land. Zo kan met het NIC aan 40.000 mensen een baan en inkomen gegeven worden. Gezien de initieel voorziene taken kan het NIC ook helpen bij de praktische oplossing van acute problemen op het gebied van infrastructuur en het opruimen van achtergebleven wapens. Anderzijds komen ruim 200.000 Iraakezen (uit de voormalige krijgsmacht van Saddam Hoessein) zonder baan en inkomen te zitten. Deze personen zijn bovendien militair getraind en kunnen een veiligheidsrisico opleveren.

Gelet op de onduidelijke status moet de presentatie over de planning van de opbouw van het *New Iraqi Corps* daarom vermoedelijk als een eerste opzet of misschien zelfs als proefballon worden gezien. Een spoedig gevormd nieuw Iraaks leger zou wel kunnen dienen als nationaal symbool van het nieuwe Irak en een bijdrage kunnen leveren aan de wederopbouw van het land. Door taken die nu nog door de Coalitie worden uitgevoerd over te nemen kan zowel internationaal als intern het signaal afgegeven worden dat de Iraakezen zelf de opbouw en organisatie van hun land ter hand nemen.

Een functionerend leger als vertegenwoordiger van de nieuwe politieke macht zou in het huidige politieke klimaat stabiliserend kunnen werken, maar ook door personen of groeperingen misbruikt kunnen worden in de strijd om de bestuurlijke macht in Irak.

Op basis van strikt militaire overwegingen is de noodzaak van een nieuw Iraaks leger op dit moment niet zo groot. Er verblijven voldoende militaire eenheden van de

Coalitie in het land om een eventuele (maar zeer onwaarschijnlijke) externe dreiging het hoofd te kunnen bieden. Om de uitdagingen die verband houden met de gespannen interne veiligheidssituatie in Irak het hoofd te bieden, verdient de opbouw van een politieapparaat en een functionerend juridisch systeem een hogere prioriteit.

2. Regio rondom Irak

Een interessante ontwikkeling werd gevormd door het besluit van tijdelijk VR lid Syrië achteraf alsnog in te stemmen met resolutie 1483 van de Veiligheidsraad betreffende Irak. Syrië was vorige week afwezig tijdens de stemming. Dit onderstreept het belang dat ook door het enige Arabische lid van de VR wordt gehecht aan een unanieme opstelling m.b.t. de huidige situatie in Irak.

3. EU

Nederland hecht zeer aan een gemeenschappelijke EU positie t.a.v. de verdere stappen voor Irak en is tevreden over de aanvaarding van de Irak resolutie. Met de nieuwe VR resolutie is hopelijk een obstakel verwijderd voor een additionele EU bijdrage aan de wederbouw, naast de reeds toegezegde financiële bijdrage van € 100 miljoen via ECHO voor humanitaire hulp. Sancties op niet-militaire goederen zijn opgeheven met de aanneming van resolutie 1483, waardoor ook de EU haar besluitvorming terzake dient aan te passen. Het circulerende voorstel voor een nieuwe gemeenschappelijke positie gedateerd 22 mei 2003 wordt door Nederland ondersteund, met de kanttekening dat spoedige verdere uitwerking nodig is.

II Massavernietigingswapens:

De Britse en Amerikaanse inlichtingendiensten spreken nog altijd de overtuiging uit dat voorraden chemische en biologische wapens zullen worden aangetroffen in Irak, hoewel de Britten toegegeven dat deze zoektocht tot op heden niet erg systematisch verloopt. Sinds de inname van Bagdad op 9 april zijn, voor zover bekend, slechts drie mobiele productielaboratoria voor biologische wapens aangetroffen. In totaal zouden achttien van dergelijke laboratoria bestaan. Ook de aanhouding van de biologische wapenexperts Huda Ammash en Rihab Taha heeft voor zover bekend nog geen nieuwe ontdekkingen opgeleverd. Om zoveel mogelijk informatie van betrokken Iraakse wetenschappers te verkrijgen wordt hun een beloning in het vooruitzicht gesteld als zij medewerking verlenen. Onduidelijk is of deze beloning ook amnestie voor betrokkenheid bij de productie van massavernietigingswapens behelst. Inspecties op basis van de nieuwe informatie van deze wetenschappers zullen naar verwachting pas vanaf eind juni op grote schaal worden ondernomen.

III Internationaal terrorisme m.b.t. Irak:

Tijdens de oorlog in Irak zijn de kampen van de Iraanse oppositiegroepering Mujahedin-e Khalq (MKO) doelwit geweest van Amerikaanse militaire acties. Daarbij zijn slachtoffers gevallen in MKO-gelederen. Gewelddadige reacties van de MKO in het Westen blijven tot dusver uit. MKO-leden, met name behorend tot het kader van de organisatie, zijn in de afgelopen maanden naar Europa gevlucht. Vooral in Frankrijk en Duitsland hebben zich leden van de MKO gemeld. Maryam Rajavi, de invloedrijke echtgenote van de voorman van de beweging, zou zich mogelijk in Frankrijk bevinden. Er bestaat geen enkele duidelijkheid over de verblijfplaats van MKO-leider Massud Rajavi. Er wordt rekening mee gehouden dat ook hij zich in

Europa ophoudt. Rajavi zou zijn volgelingen opgeroepen hebben de strijd voor omverwerping van het regime in Iran niet op te geven.

Nadat in april een door Iran fel bekritiseerd staakt-het-vuren was overeengekomen, hebben de VS en MKO op 10 mei een ontwapeningsakkoord gesloten. De 4000 tot 5000 strijders van de MKO in Irak hebben zich verzameld op lokaties ten noordoosten van Bagdad, die onder toezicht staan van de coalitie. De MKO zal de VS waarschijnlijk belangrijke informatie kunnen verschaffen over het voormalige Iraakse regime en over pro-Iraanse groeperingen in het gebied. Het Amerikaanse bestuur in Irak heeft echter nog geen stappen gezet om de MKO-kampen te ontmantelen.

Binnen
dienst
WIV

Men zou vooral bevreesd zijn voor een machtsovername door sjiietische groepen die rekeningen hebben te vereffenen met de MKO. Als gevolg hiervan zou de MKO zich tot de VS wenden voor bescherming. De bereidheid van gewone leden om de strijd tegen Iran door te zetten zou laag zijn. Het is echter te vroeg om te concluderen dat er geen dreiging meer uitgaat van de MKO als internationaal opererende terroristische organisatie.

+++++

Verzendlijst:

Minister-President
Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksaangelegenheden / Vice MP
Minister van Verkeer en Waterstaat / Vice MP
Minister van Defensie
Minister van Justitie
Minister van Buitenlandse Zaken